

הדרך היחידה

יום חמישי כא' טבת תשס"ז

מסכת תענית דף ג'

עלון יומי ללומדי הדרך היומי
יו"ל ע"י מדרשיית הדרך היומי פ"ת

דוא"ל: midrashiya@eagleintl.com

עיונים על הדרך

מתי מתחילים להזכיר גבורות גשמים לדעת רבי יהושע?

לאחר שדנה הגמ' כמו מי נבאר את המשנה במסכת סוכה, שניסוך המים נוהג כל שבעה, והבינה הגמ' בהו"א, שתחילת הזכרת גבורות גשמים, תלוי בניסוך המים, וכו'. למסקנת הגמ', למדנו מהלכה למשה מסיני שניסוך המים נוהג כל שבעה. והמשנה כדעת רבי יהושע, ולדעתו הסיבה שלא מזכירין גבורות גשמים בתחילת החג, לא מחמת שיש קשר לניסוך המים, אלא מחמת שגשם בסוכות זה סימן קללה. במשנה למדנו שדעת רבי יהושע שמתחילים להזכיר גבורות גשמים "מיו"ט אחרון של חג". היות וגשם בחג זה סימן קללה. ואילו בברייתא נזכר שדעת רבי יהושע שמזכירין גבורות גשמים "מזמן הנחת הלולב". לכאור, לא מבואר בלשון הגמ' מתי מתחילים לדעת רבי יהושע לומר את הזכרת הגשמים. מלבד הזמן שנאמר שהכוונה ביו"ט האחרון של החג. או בברייתא שנזכר זמן "הנחת הלולב".

ברש"י (ג'. ד"ה אלא רב יהושע) כתב וז"ל "דאמר משעת הנחתו דהיינו בשביעי מזכיר וכו'" עכ"ל. מבואר בלשון רש"י, ש"הנחת הלולב" ולכאור' ה"ה "יו"ט אחרון של החג", הכוונה היא, יום שביעי. מתי ביום השביעי לא נזכר. וצריך להבין, כמו שגשמים בסוכות זה סימן קללה, אף יום השביעי של החג זה סימן קללה, שהרי עדיין יש מצווה של ישיבה בסוכה.

(אמת, שלדעת הרמב"ם בתחילת פרק שני במסכת סוכה מבואר, שגשמים בלילה הראשון של סוכות זה סימן קללה. אולם בדברי רבי יהושע מבואר, שכל חג הסוכות זה סימן קללה. ולכן לא מזכירים גבורות גשמים כל ימי החג. אמנם דקדוק לשון הרמב"ם בדברי רבי יהושע אצלו נראה, שגשם בלילה הראשון הוא סימן קללה. ואילו בשאר הימים אינו סימן ברכה. וא"כ עדיין צריך להבין מדוע רבי יהושע אמר שמזכירין ביו"ט אחרון של חג.)

אולם שדקדוק לשון הרמב"ם מבואר כך, על דברי רש"י הנזכרים מצויין בהג' הב"ה, שיש למחוק את התיבות "דהיינו בשביעי". ולפי דבריו, רש"י רק כתב את יסודו של רבי יהושע שמשעת הנחת ה' מינים מתחיל להזכיר את הגשמים. לכאור' הכרחו של הב"ה הוא, מכח הקושי הנזכרת, שכמו שאין לומר הזכרת גשמים ביום הראשון, כך הוא הדין ביום השביעי, היות ושניהם שווים שאין זה סימן יפה.

אולם רש"י ביאר כוונתו מפורש, לקמן (ד'). אומרת הגמ', שמבקשים על הגשם סמוך לזמנו, וסברו החכמים, ששאלת גשמים והזכרת גשמים זה היינו הך. שואלת הגמ', מי סבר כך. ומביא רבא, שזה שיטת רבי יהושע (עי' שם ברע"א בגליון הש"ס) שאמר משעת הנחתו. כלומר, לפי הבנה זו בגמ', דעת רבי יהושע שמתחילים לבקש ולהזכיר בזמן שמניחים את הלולב. מתי זה יוצא? אומר רש"י (ד"ה רבי יהושע) "דהיינו יום שמיני וזהו סמוך לגשמים דמן החג ואילך זמן גשמים". מבואר ברור בדברי רש"י, שדעת רבי יהושע, הכוונה היא לשמיני עצרת, שזה כבר לאחר החג. שאין בו חיוב ישיבה בסוכה, וממילא גשם בזמן שהוא מוגדר כברכה, ואפשר להזכיר גבורות גשמים. וא"כ מובן דברי הב"ה, שהשמיט בסוגיא אצלו בדברי רש"י את המילים "דהיינו בשביעי" כיון שאין בזה טעם כנוצר.

ולכאור' הדברים מבוארים באר היטב, בדברי התוס' בריש המסכת (ב'. ד"ה מאימתי), שלדעת רבי יהושע מזכירין מהיום השמיני, שלא יושבים בסוכה. וכל שבעת ימי החג גשם אינו סימן ברכה.

וכעין זה בתוס' (ב'. ד"ה משעת נטילת לולב) כתבו שלפי דעת רבי יהושע מתחילים להזכיר ממוצאי שביעי של סוכות שאז זה מוגדר זמן הנחת הלולב.

אלא, שלכאור' כל הדברים נסתרים מהגמ' לפנינו, שהביאה את דעת רבי יהודה שאמר, שבי"ט אחרון ראשון אינו מזכיר ואחרון מזכיר. ופעם אמר את הדברים משמו של רבי יהושע, ופעם בשם בן בתירא וכו' ושואלת הגמ' (לפי המבואר ברש"י ד"ה רבי יהושע ובד"ה האמר) אם מדובר על רבי יהושע של המשנה, הרי בוודאי הכוונה ליום השמיני שזה מוגדר ליו"ט אחרון. ואם מדובר על רבי יהושע של הברייתא, הרי מדובר בשעת הנחתו כלומר ביום השביעי. א"כ נראה בדברי רש"י שנחלקו רבי יהושע של הברייתא, ורבי יהושע של המשנה, האם מתחילים להזכיר ביום השביעי או ביום השמיני.

אולם, א"כ צריך הבנה גדולה בדברי רש"י, כנוצר לעיל כתב רש"י (ד'). על רבי יהושע של הברייתא, שמתחילים להזכיר ביום השמיני. א"כ יש לכאור' סתירה בדברי רש"י.

במלאכת שלמה על המשניות (פ"א מ"ב) נקט בדברי רש"י הפוך מדברי הב"ה. וכך, בסוגיא אצלו גורס בדברי רש"י "דהיינו בשביעי", וזה רבי יהושע של הברייתא שאמר משעת הנחתו. ורק רבי יהושע של המשנה, למד מיו"ט אחרון של החג, והכוונה ליום השמיני. כמו שרש"י כתב אצלו בסוגיא (ד"ה האמר). ואילו לקמן (ד'). שרש"י מבאר בדעת רבי יהושע של הברייתא יום השמיני, נוקט המלאכת שלמה שזאת טעות סופר. והניח בצ"ע.

אולם, כפי המבואר לעיל, אף תוס' בדברי רבי יהושע של הברייתא לא למדו שהכוונה ליום שביעי בבוקר, שהרי בכך יש עדיין סימן קללה. אלא הכוונה למוצאי שביעי. וא"כ אף בדעת רש"י שייך לומר כך, ומוצאי שביעי הרי הוא שמיני. ודו"ק.

סיכום הדרך

נושא היום: ניסוך המים. הלכה למשה מסיני. טל, עננים, רוחות, שלג וגשם.

למדנו במשנה במסכת סוכה, ניסוך המים נוהג כל שבעת ימי החג. ולדעת רבי יהודה, ניסוך המים כל שמונה ימים. א"כ כמו מי נשנתה המשנה של "כל שבעה", הרי לרבי יהושע מיום אחרון מזכירין גשמים, וא"כ כך גם צריך להיות ניסוך המים (עי' מהרש"א ובגיר' רבינו חננאל). לפי ר"ע, רק ביום השישי והשביעי. לר"י בן בתירא, מהיום השני. למסקנת הגמ', הלכה למשה מסיני שניסוך המים נוהג כל שבעה. והמשנה היא כדעת רבי יהושע, ולדעתו לא מזכירין גבורות גשמים מתחילת החג, משום שגשם בחג אינו סימן יפה.

עשר נטעויות (בשטח של בית סאה מותר לחרוש את כל השדה בערב שביעית ולא רק תחת האילן) **ערבה** (מנהג ערבה של בית המקדש) ו**ניסוך המים** (כל שבעה ימי החג) הלכה למשה מסיני.

למדנו, שבשחרית של יו"ט אחרון של חג לא מזכיר גשם. ורק במוסף מזכיר. ובפסח, בשחרית מזכיר. ובמוסף, לא מזכיר. הלכה זו: א. אמר רבי יהודה ב. רבי יהודה בשם רבי יהושע ג. רבי יהודה בשם בן בתירא. **מבאר ר"נ בר יצחק**, שהכוונה שרבי יהודה אמר בשם רבי יהושע בן בתירא, וקראו לו בן בתירא, על שמו של אביו, לפני שנסמך. ואחר שנסמך, קראו בשמו.

טל ורוחות, לא נעצרים. ולכן אין חיוב להזכירם, ואם רוצה מזכירם. אמנם **טל של ברכה**, יכול להיעצר. אולם הדבר לא ניכר איזה טל נעצר.

אמר רבי חנינא, אם בימות החמה אמר "משיב הרוח", או בימות הגשמים לא אמר, אין מחזירין אותו. אולם בימות החמה אמר "מוריד הגשם" או בימות הגשמים לא אמר מוריד הגשם, מחזירין אותו. ואפילו שאמר לא יהיה רוח ולא יהיה טל אין מחזירין אותו.

עננים ורוחות, לא נעצרים. לכן אין חיוב להזכיר, ואם רוצה מזכיר. ואומרת הגמ', **עננים שלא נעצרים**, זה עננים לפני הגשם. אולם **עננים לאחר הגשם**, נעצרים. ורוח שלא נעצרת, היא רוח מצויה. אולם רוח שאינה מצויה, נעצרת. ואע"פ שיש מעלה ברוח שאינה מצויה, לעזור במלאכת זריית התבואה, מ"מ היות ואפשר לברור את התבואה בכלי, לא חייבו להזכיר.

עננים ורוחות, הם דרגה אחת פחות מגשם. ומדובר כאשר הם באים לאחר הגשם. אולם כ"ז דווקא אם באה בנחת בלא אבק.

אמר רב יהודה, רוח לאחר הגשם, כמו גשם. עננים לאחר הגשם, כמו גשם. שמש לאחר הגשם, כמו פעמיים גשם. ובא למעט זריחת הלילה (תוס') או שמש שמבצעת בין העננים, ועדיין יורד גשם בצדדים.

אמר רבא, שלג על ההרים מועיל פי חמש מאשר על הקרקע. מטר חזק, מועיל לאילנות. מטר חלש, מועיל לפירות. גשם דק מאוד, מועיל אפילו לגרעין תחת גוש אדמה.